

Regeringens proposition

1983/84: 113

om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74);

beslutad den 2 februari 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

ANDERS THUNBORG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att civilförsvarslagens regler om besiktning och underhåll av skyddsrum kompletteras med bestämmelser som gör kommunerna skyldiga att mot ersättning genom återkommande besiktningar kontrollera skyddsrummen och se till att fel och brister åtgärdas. I propositionen föreslås också en bestämmelse som gör en ägare av en anläggning eller byggnad skyldig att mot ersättning vidta de åtgärder som behövs för att ge skyddsrummet en tillfredsställande skyddsförmåga.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1984.

Förslag till

Lag om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74)

Härigenom föreskrivs i fråga om civilförsvarslagen (1960: 74)¹
dels att nuvarande 53 § 2 mom. skall betecknas 53 § 3 mom.,
dels att 40 § 1 mom., 42 §, nya 53 § 3 mom., 65 och 83 §§ skall ha nedan
 angivna lydelse,
dels att i lagen skall införas ett nytt moment, 53 § 2 mom., och en ny
 paragraf, 55a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

40 §

1 m o m.² Utöver de uppgifter som ankomma på kommun enligt 4 och 7 kap. åligger det kommun att

a) genom sina myndigheter lämna länsstyrelsen och civilförsvarschefen biträde i sådana frågor rörande civilförsvaret som hava samband med de särskilda myndigheternas verksamhetsområden, varvid kommun bland annat har att på därom gjord framställning tillhandahålla tillgängliga, för civilförsvaret erforderliga byggnadsritningar, kartor och dylikt;

b) i enlighet med gällande organisationsplan inrätta och utrusta ledningscentraler och andra skyddade uppehållsplatser för det allmänna civilförsvaret samt vidtaga andra byggnadsanordningar ävensom reservanordningar som äro avsedda uteslutande för brandförsvarets försörjning med vatten så ock under civilförsvarsberedskap, i den omfattning civilförsvarsstyrelsen eller efter dennas allmänna anvisningar länsstyrelsen bestämmer, utföra ledningscentraler och andra skyddade uppehållsplatser samt vidtaga andra byggnadstekniska åtgärder avseende det lokala civilförsvaret, oaktat åtgärderna icke upptagits i organisationsplanen;

c) inrätta och utrusta skyddsrum som på grund av beslut enligt 27 § skall anordnas i befintlig anläggning eller byggnad utan samband med tillbyggnad eller på mark, som är avsedd för gata, torg, park eller annan allmän plats, ävensom vidtaga förberedelser som avses i 22 § andra stycket och, enligt vad regeringen eller myndighet som regeringen utser därom förordnar, under civilförsvarsberedskap iordningställa utrymmen som där avses till skyddsrum;

d) vårda och underhålla de under b) och c) omförmälda anordningarna;

e) i den omfattning som tillgängliga medel medger genom återkommande besiktningar kontrollera att skyddsrummen i kommunen har en tillfredsställande skyddsförmåga och se till att fel och brister åtgärdas;

f) tillhandahålla lämpliga lokaler för civilförsvarets administration samt, i den mån skyldighet härutinnan icke åvilar ägare eller innehavare av anläggning eller byggnad, för förvaring av materiel och utrustning för civilförsvaret ävensom för utbildningsverksamheten inom civilförsvaret;

¹ Lagen omtryckt 1975: 712.

² Förutvarande punkten e) upphävd genom 1969: 63.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

g) svara för avlöning och annan ersättning till personal, vars tjänstgöring i civilförsvaret enligt 20 § skall anses fullgjord i kommunal anställning;

h) under civilförsvarsberedskap samt vid utbildning och övning, i den omfattning organisationsplanen angiver, till allmänna civilförsvarets förordande ställa kommunen tillhörig materiel och annan egendom; samt

i) å trafikled eller annan allmän plats, där kommunen ansvarar för gatu- eller vägbelysning, vidtaga erforderliga anordningar för den vägledande belysning, som enligt organisationsplanen skall finnas där under mörkläggnings.

42 §³

För kostnad, som kommun fått vidkännas på grund av åtgärd enligt 40 § 1 mom. b) eller c) eller 54 § första stycket eller för vård och underhåll av de i 40 § 1 mom. c) nämnda anordningarna, äger kommunen erhålla ersättning av statsmedel, i den mån kostnaden kan anses skälig. Vid ersättningens bestämmande skall hänsyn i skälig utsträckning tagas till det värde som åtgärden kan ha för anläggningens eller byggnadens användning i fred.

För kostnad, som kommun fått vidkännas på grund av åtgärd enligt 40 § 1 mom. b), c) eller e) eller 54 § första stycket eller för vård och underhåll av de i 40 § 1 mom. c) nämnda anordningarna, äger kommunen erhålla ersättning av statsmedel, i den mån kostnaden kan anses skälig. Vid ersättningens bestämmande skall hänsyn i skälig utsträckning tagas till det värde som åtgärden kan ha för anläggningens eller byggnadens användning i fred.

Innan medel finns tillgängliga för beräknad ersättning får skyldighet för kommun att vidtaga åtgärd enligt 40 § 1 mom. b) eller c) ej göras gällande mot kommunen.

Ersättningen bestäms av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

Ersättningen bestäms och betalas ut av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

Kommunen har rätt att erhålla förskott på ersättningen i enlighet med de närmare föreskrifter som regeringen meddelar.

53 §

2 mom. Ägaren av en anläggning eller byggnad, i vilken skyddsrum har anordnats, är skyldig att efter anmodan vidta de åtgärder som behövs för att ge skyddsrummet en tillfredsställande skyddsförmåga. För detta har han rätt att få ersättning av statsmedel enligt de grunder som anges i 55a §.

2 mom. Skall ort eller plats ej längre utgöra skyddsrumsort, må regeringen eller myndighet, som re-

3 mom. Skall ort eller plats ej längre utgöra skyddsrumsort, får regeringen eller myndighet, som re-

³ Senaste lydelse 1983: 334.

Nuvarande lydelse

geringen bestämmer, förordna, att där befintliga skyddsrum likväl *skola* utrustas, vårdas *och* underhållas.

Föreslagen lydelse

geringen bestämmer, förordna, att där befintliga skyddsrum likväl *skall* utrustas, vårdas, underhållas *och omfattas av åtgärder enligt 2 mom.*

55a §

För skäligen kostnader enligt 53 § 2 mom. utgår ersättning av statsmedel. Ersättning utgår dock inte för åtgärder som har föranletts av att ägaren eftersatt vården och underhållet av skyddsrummet, gjort otillåtna ingrepp i det eller på annat sätt varit försumlig.

Ersättningen bestäms av länsstyrelsen och betalas ut sedan kommunen godkänt åtgärderna.

65 §⁴

Civildéforsvarsmyndigheten får besikta en anläggning eller byggnad för att ta reda på vilka åtgärder som har vidtagits eller bör vidtas där till skydd mot skada av fientlig verksamhet eller för att se om anläggningen eller byggnaden lämpligen kan användas för civilförsvaret.

För utrönande om och i vad mån skyddsrum hör anordnas eller förberedas inom anläggning eller byggnad äger kommunen besiktiga anläggningen eller byggnaden.

Kommunen får besikta en anläggning eller byggnad för att ta reda på om skyddsrum hör anordnas eller förberedas inom anläggningen eller byggnaden eller för att kunna kontrollera skyddsrummen enligt 40 § 1 mom. e).

83 §⁵

Över beslut av civilförsvarschef eller polismyndighet i ärende, som avses i denna lag, må besvär anföras hos länsstyrelsen, om ej annat följer av 69 §. Talan mot kommunal myndighets beslut enligt 27 och 32 §§ föres hos länsstyrelsen genom besvär.

Mot länsstyrelses beslut om kostnadsfördelning enligt 49 eller 54 §, om ersättning enligt 53 eller 56 § eller om föreläggande av vite vid underlåtenhet att fullgöra skyldighet enligt 15 § föres talan hos kammarrätten genom besvär. I samma ordning föres talan mot beslut, som

Mot länsstyrelses beslut om kostnadsfördelning enligt 49 eller 54 §, om ersättning enligt 53, 55a eller 56 § eller om föreläggande av vite vid underlåtenhet att fullgöra skyldighet enligt 15 § föres talan hos kammarrätten genom besvär. I samma ordning föres talan mot be-

⁴ Med nuvarande lydelse avses 65 § enligt författningsförslag nr 2 i prop. 1983/84: 114.

⁵ Senaste lydelse 1983: 334.

Nuvarande lydelse

länsstyrelse enligt denna lag eller med stöd därav utfärdade bestämmelser i särskilt fall meddelat om föreläggande, föreskrift, tillstånd eller godkännande i vad angår inrättande, utrustning, vård eller underhåll av skyddsrum, dock ej beslut enligt 31 §.

Föreslagen lydelse

slut, som länsstyrelse enligt denna lag eller med stöd därav utfärdade bestämmelser i särskilt fall meddelat om föreläggande, föreskrift, tillstånd eller godkännande i vad angår inrättande, utrustning, vård eller underhåll av *eller andra åtgärder i fråga om* skyddsrum, dock ej beslut enligt 31 §.

I övrigt föres talan mot länsstyrelses beslut enligt denna lag hos regeringen genom besvär, om ej annat följer av 69 §. Detsamma gäller i fråga om talan mot civilförsvarsstyrelsens beslut enligt lagen.

Talan må icke föras mot beslut, som meddelats enligt 19, 33a, 34, 35, 37 eller 58 §.

Under högsta civilförsvarsberedskap så ock eljest när särskilda skäl äro därtill må myndighet, som meddelat beslut enligt denna lag, förordna att beslutet omedelbart skall lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-11-03

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Lundkvist, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Rainer, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Thunborg

Föredragande: statsrådet Thunborg

Lagrådsremiss om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74)

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Holmqvist, fyra sakkunniga (Fö 1975: 03) med uppdrag att lämna förslag till bestämmelser för övergång till ett ändrat system för skyddsrumbyggande och finansiering av detta. De sakkunniga antog benämningen 1975 års skyddsrumsutredning. Det nya skyddsrumssystemet infördes i sin helhet den 1 juli 1979. I tilläggsdirektiv (Dir. 1980: 1) i januari 1980 uppdrog regeringen åt utredningen att bl. a. överväga vilka åtgärder som i fredstid bör vidtas för att avhjälpa felaktigheter i befintliga skyddsrum och kommunernas medverkan i detta arbete.

Utredningen har redovisat denna del av sitt uppdrag i promemorian (Ds Fö 1981: 6) Besiktning, underhåll och förbättringar av skyddsrum.

Regeringen överlämnade promemorian till 1978 års försvarskommitté att beaktas i kommitténs arbete. I sitt slutbetänkande (Ds Fö 1981: 14) Totalförsvaret 1982/87 föreslog kommittén bl. a. att de bemyndiganden för skyddsrum som ges varje år bör ge utrymme för att kontrollera det äldre skyddsrumsbeståndet och vidta de åtgärder som behövs för att hålla det i stand.

Skyddsrumsutredningens förslag och försvarskommitténs slutbetänkande lades till grund för förslag till 1981/82 års riksmöte. I propositionen (prop 1981/82: 102 bil. 2 s. 249 – 256) anförde föredraganden, statsrådet Gustafsson, bl. a. följande: "1975 års skyddsrumsutredning har vidare föreslagit att alla skyddsrum skall kontrolleras regelbundet för att säkerställa att de har avsedd skyddsförmåga och att de snabbt kan ställas i ordning från fredsanvändning till användning i krig. Felaktigheter som upptäcks vid sådana kontroller bör rättas till. Utredningen föreslår att vissa brister och felaktigheter, som inte kan hänföras till försumlighet hos

ägaren, skall få avhjälpas med viss ersättning av statsmedel. Jag ansluter mig i denna del till utredningens förslag. Däremot bör inte, som utredningen också föreslår, en särskild besiktningsorganisation om 25 besiktningsmän anställda hos civilförsvarsstyrelsen men placerade på 20 länsstyrelser tillskapas för ändamålet. I stället bör det vara möjligt att anlita de byggnadsinspektörer som finns i kommunerna och som i dag har hand om slutbesiktning av nybyggda skyddsrum, för att även ta hand om kontrollen av det äldre skyddsrumsbeståndet". Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag.

För att kunna genomföra riksdagens beslut behöver vissa ändringar göras i civilförsvarslagen. I försvarsdepartementet har upprättats en promemoria (1983-06-29, PM nr 12/83) i ämnet med förslag till lagändringar. Till protokollet i detta ärende bör nämnda promemoria fogas som *bilaga 1*.

Promemorian har remissbehandlats. En inom försvarsdepartementet upprättad sammanställning över remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

2 Allmän motivering

2.1 Utgångspunkt

Det har länge stått klart att investeringarna i skyddsrum måste kompletteras med åtgärder för kontroll av att skyddsrummen behåller det avsedda skyddsvärdet. Frågan om underhållsbesiktning av skyddsrum har utan påtagligt resultat behandlats i en rad olika sammanhang. I 1982 års försvarsbeslut läggs emellertid fast dels att det befintliga skyddsrumsbeståndet fortlöpande skall besiktas, dels att de byggnadsinspektörer som finns i kommunerna bör kunna anlitas för att ta hand om denna besiktning, dels att vissa brister och felaktigheter i skyddsrummen som inte beror på försummelse av ägaren skall få avhjälpas mot viss ersättning av statsmedel.

F. n. finns inga lagbestämmelser vare sig om kommunernas skyldighet att besikta skyddsrum eller om fastighetsägarnas ansvar för att rätta till brister och felaktigheter som inte beror på fastighetsägarnas egen försumlighet.

I försvarsdepartementets promemoria har föreslagits att civilförsvarslagen (1960: 74) kompletteras med bestämmelser i dessa hänseenden.

Förslaget har mottagits positivt av remissinstanserna och även jag anser att den föreslagna regleringen är lämplig.

Mina kommentarer till de enskilda lagbestämmelserna återfinns i specialmotiveringen (avsnitt 4).

2.2 Besiktning

Mitt förslag: Kommunerna skall mot ersättning av statsmedel i den omfattning som tillgängliga medel medger genom återkommande besiktningar kontrollera att skyddsrummen i kommunerna har en tillfredsställande skyddsförmåga och se till att fel och brister åtgärdas.

Promemoriaförslaget: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag (se promemorian bil. 1 s. 19 och 20).

Remissinstanserna: Flertalet tillstyrker promemoriaförslaget (se bil. 2 avsnitt 2).

Skäl för mitt förslag: De personer som använder ett skyddsrum i fredstid är ofta helt andra än de som kommer att använda dem under krig. Felaktigheter av betydelse för skyddsförmågan upptäcks alltså inte utan vidare. Det är dessutom endast ett fåtal personer som äger tillräckliga specialkunskaper för att avgöra om en anordning i ett skyddsrum är riktig eller felaktig. Om inte särskilda åtgärder vidtas upptäcks alltså brister sannolikt först i en beredskapssituation, då det i allmänhet är för sent att rätta till felen. Man kan inte heller utan vidare förutsätta att fastighetsägare avhjälper kostnadskrävande fel utan anmaning. Det är också sannolikt att vissa fel blir besvärligare att rätta till, om inte åtgärder vidtas i tid. Mot den bakgrunden är det nödvändigt att det skapas möjligheter för någon myndighet att upptäcka bristerna. Det sker enklast genom att införa regler som ger denna myndighet rätt att genom besiktningar kontrollera befintliga skyddsrum.

Det synes vara lämpligt att kommunerna åläggs en skyldighet att genom återkommande besiktningar kontrollera att skyddsrummen i kommunerna har en tillfredsställande skyddsförmåga och om så inte är fallet se till att de fel och brister som finns i skyddsrummen åtgärdas. I det följande avsnittet kommer jag att föreslå en skyldighet för fastighetsägaren att efter anmodan vidta dessa åtgärder. Kommunerna bör få ersättning för sina kostnader för besiktningsverksamheten. Vad nu sagts kräver ändringar i civilförsvarslagen.

Närmare föreskrifter om hur besiktningsverksamheten skall gå till och hur ersättningen skall beräknas får meddelas i verkställighetsföreskrifter till lagen.

I fråga om omfattningen av den föreslagna besiktningsverksamheten och de åtgärder som den kan medföra vill jag anföra följande. Det bör enligt min mening inte förflyta alltför lång tid mellan besiktningarna. Ett lämpligt mål bör vara att cirka en tiondel av skyddsrumsbeståndet besiktas varje år. I likhet med skyddsrumbyggandet bör emellertid omfattningen av denna

verksamhet ytterst styras av tillgången på medel som prövas i det årliga budgetarbetet. I det sammanhanget får också göras en avvägning mellan nybyggnadsåtgärder och nämnda verksamhet.

Om kommunen vid besiktningen upptäcker fel och brister i skyddsrummen bör kommunen inom ramen för tillgängliga medel anmoda fastighetsägaren att rätta till dessa. Om fastighetsägaren underlåter att vidta de anmodade åtgärderna bör kommunen anmäla detta till länsstyrelsen som med stöd av 78 § civilförsvarslagen har möjlighet att förelägga vite för att tvinga fram att fastighetsägaren fullgör sina skyldigheter. Det har övervägts att låta kommunen få möjligheten att förelägga vite. Enligt min mening bör den frågan prövas i det lagstiftningsarbete som förbereds i fråga om kommunernas övertagande av ledningsansvaret för civilförsvaret på lokal nivå under beredskap och krig.

2.3 Åtgärder för skyddsrummens skyddsförmåga

Mitt förslag: Fastighetsägare åläggs att mot ersättning av statsmedel vidta de åtgärder som behövs för att ge skyddsrummet en tillfredsställande skyddsförmåga.

Promemrieförslaget: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag utom i vad avser ersättningsfrågan. Enligt promemrieförslaget bör ersättning endast utges för kostnader som överstiger en tiondel av basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring (se promemorian bil. 1 s. 20, 21 och 23).

Remissinstanserna: Flertalet godtar promemrieförslaget. Flera gillar dock inte lösningen av ersättningsfrågan utan anser att ersättning skall utgå för hela kostnaden (se bil. 2 avsnitt 3).

Skäl för mitt förslag: Ett skyddsrum anses felaktigt om det inte uppfyller de tekniska bestämmelser efter vilka det har byggts. Felaktigheterna kan ha många orsaker. Felen kan bero på otillfredsställande vård och underhåll, fel i projektering eller utförande, ingrepp som gjorts efter färdigställandet eller annan yttre påverkan.

Även till synes små defekter kan ha stor betydelse för skyddsrummets skyddande egenskaper. I ett skyddsrum som är behäftat med fel är risken att skadas eller dödas vid ett anfall naturligtvis större än i ett felfritt skyddsrum. I vissa fall ökar risken avsevärt. Skyddsrummet erbjuder då inte längre det skydd som avsågs när det byggdes.

När det gäller möjligheterna att rätta till fel och brister erbjuder den nuvarande lagstiftningen två lösningar, som dock båda förutsätter medgivande av ägarna till de anläggningar och byggnader som rymmer skyddsrummen.

Den ena innebär att ett avtal träffas mellan civilförsvarsstyrelsen eller länsstyrelsen och anläggningens eller byggnadens ägare att denne utför de arbeten som behövs mot viss ersättning. Ansvaret för den fortsatta vården och underhållet förändras inte härigenom.

Den andra lösningen innebär att kommunen utför erforderliga åtgärder enligt 40 § 1 mom. c) civilförsvarslagen. En tillämpning av detta lagrum förutsätter emellertid att utrymmet i fråga först döms ut som skyddsrum. I och med att åtgärder vidtas så att utrymmet åter kan godkännas som skyddsrum övergår ansvaret för vården och underhållet på kommunen enligt 40 § 1 mom. d). Detta gäller även om anläggningens eller byggnadens ägare utför åtgärden i fråga enligt 54 § andra stycket civilförsvarslagen. Det är därför inte lämpligt att utnyttja denna möjlighet i fråga om andra byggnader än kommunens egna.

Ingendera lösningen är tillräckligt effektiv när det gäller att komma till rätta med de ganska omfattande brister som finns i det äldre skyddsrumsbeståndet. Andra vägar måste sökas och den väg som då ligger närmast till hands är att införa en skyldighet för ägaren av den anläggning eller byggnad i vilken skyddsrummet finns, att efter anmodan vidta de åtgärder som behövs för att ge skyddsrummet en tillfredsställande skyddsförmåga. Några olägenheter med en sådan lösning finns inte under förutsättning att ägaren erhåller ersättning av staten för de åtgärder som han tvingas vidta. Ersättning bör till skillnad från promemoriaförslaget utges för hela kostnaden. I specialmotiveringen till 55a § kommer detta att närmare kommenteras.

2.4 Ikraftträdande

Jag förordar att de föreslagna ändringarna i civilförsvarslagen får träda i kraft den 1 juli 1984. Någon särskild övergångsbestämmelse behövs inte.

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med det anförda har inom försvarsdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74).

Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.¹

¹ Bilagan har uteslutits här. Förslaget är likalydande med det som är fogat till propositionen frånsett att 53 § 2 mom. första meningen i förslaget hade följande lydelse: Ägaren av en anläggning eller byggnad, i vilken skyddsrum har anordnats enligt 1 mom. första stycket, är skyldig att efter anmodan vidta de åtgärder som behövs för att ge skyddsrummet en tillfredsställande skyddsförmåga.

4 Specialmotivering

Förslaget till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74)

40 §

I mom. Utöver de uppgifter som ankomma på kommun enligt 4 och 7 kap. åligger det kommun att

— — —
c) i den omfattning som tillgängliga medel medger genom återkommande besiktningar kontrollera att skyddsrummen i kommunen har en tillfredsställande skyddsförmåga och se till att fel och brister åtgärdas;
— — —

I den nya punkten c) har tagits in den bestämmelse som behövs för att slå fast att kommunerna är skyldiga att besikta de skyddsrum som finns i kommunen och se till att fel och brister åtgärdas.

I lagtexten anges inte hur ofta ett skyddsrum skall besiktas. Den enda precisering som görs är att det skall vara återkommande besiktningar och i den omfattning som tillgängliga medel medger. I den allmänna motiveringen har detta närmare redovisats.

Att den enskilde är skyldig att tåla besiktningen följer av 65 § andra stycket.

42 §

För kostnad, som kommun fått vidkännas på grund av åtgärd enligt 40 § 1 mom. b), c) eller e) eller 54 § första stycket eller för vård och underhåll av de i 40 § 1 mom. c) nämnda anordningarna, äger kommunen erhålla ersättning av statsmedel, i den mån kostnaden kan anses skälig. Vid ersättningsbestämmande skall hänsyn i skälig utsträckning tagas till det värde som åtgärden kan ha för anläggningens eller byggnadens användning i fred.

Innan medel finns tillgängliga för beräknad ersättning får skyldighet för kommun att vidtaga åtgärd enligt 40 § 1 mom. b) eller c) ej göras gällande mot kommunen.

Ersättningen bestäms och betalas ut av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

Kommunen har rätt att erhålla förskott i enlighet med de närmare föreskrifter som regeringen meddelar.

Tillägget av punkten e) i första stycket innebär att kommunen får rätt till ersättning av statsmedel för de kostnader som kommunen har för besiktningen av skyddsrum. Vilken myndighet som skall besluta om och betala ut ersättningen får bestämmas av regeringen med stöd av tredje stycket.

53 §

2 mom. Ägaren av en anläggning eller byggnad, i vilken skyddsrum har anordnats enligt 1 mom. första stycket, är skyldig att efter anmodan vidta de åtgärder som behövs för att ge skyddsrummet en tillfredsställande skyddsförmåga. För detta har han rätt att få ersättning av statsmedel enligt de grunder som anges i 55a §.

3 mom. Skall ort eller plats ej längre utgöra skyddsrumsort, får regeringen eller myndighet, som regeringen bestämmer, förordna att där befintliga skyddsrum likväl skall utrustas, vårdas, underhållas och omfattas av åtgärder enligt 2 mom.

I ett nytt 2 mom. i paragrafen har tagits in en bestämmelse som ålägger ägaren av en anläggning eller byggnad som innehåller ett skyddsrum att efter anmodan vidta de förbättringsåtgärder som behövs för att ge skyddsrummet en tillfredsställande skyddsförmåga.

F. n. gäller enligt 53 § att den som äger en anläggning eller en byggnad i vilken ett skyddsrum har anordnats skall vårda och underhålla skyddsrummet och dess utrustning. Ingrepp som förändrar skyddsrummets skyddsförmåga får inte göras. Enligt gällande tekniska bestämmelser för skyddsrum (TB 78) får man t. ex. inte

- ta upp hål i skyddsrummets begränsningsväggar
- göra ingrepp i bärande konstruktion, infästningsanordningar för skyddsrumsutrustning eller ventiler
- hantera eller förvara radioaktiv, giftig, brandfarlig eller explosiv vara eller sådan vara som ger bestående lukt eller ohälsosamt stoft.

Fredsanvändningen får inte heller hindra att skyddsrummet kan ställas i ordning inom 48 timmar.

Fel som beror på sådana ingrepp skall rättas till av anläggningens eller byggnadens ägare på dennes bekostnad. Ägaren är också skyldig att ta bort eller förändra olämplig fredsanvändning på egen bekostnad.

Det finns emellertid brister i skyddsrummens skyddsförmåga som inte beror på att vården och underhållet har eftersatts. Enligt 30 § civilförsvarslagen skall ett skyddsrum utföras och utrustas så att det erbjuder skydd mot verkningarna av de stridsmedel som kan antas komma till användning i krig. Det innebär att skyddsförmågan ständigt måste anpassas till ny teknik.

De åtgärder som fastighetsägarna är skyldiga att vidta enligt det nya momentet gör det möjligt att göra en sådan anpassning.

Som anförts i den allmänna motiveringen inträder ägarens skyldighet att vidta nu nämnda åtgärder först sedan han har anmodats av myndighet att vidta åtgärden i fråga.

Förutvarande 2 mom. har flyttats till 3 mom. och kompletterats med en föreskrift som ger möjlighet att ålägga ägarna till fastigheter med skyddsrum på orter som inte längre är skyddsrumsorter att vidta sådana åtgärder som avses i 2 mom.

55a §

För skäligen kostnader enligt 53 § 2 mom. utgår ersättning av statsmedel. Ersättning utgår dock inte för åtgärder som har föranletts av att ägaren eftersatt vården och underhållet av skyddsrummet, gjort otillåtna ingrepp i det eller på annat sätt varit försunlig.

Ersättningen bestäms av länsstyrelsen och betalas ut sedan kommunen godkänt åtgärderna.

I paragrafens första stycke slås fast att ägaren av en fastighet, i vilken ett skyddsrum har anordnats, har rätt till ersättning för åtgärder som han vidtar enligt 53 § 2 mom.

I promemorian föreslogs att ägaren alltid själv skall stå för kostnaden upp till en tiondel av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring för att bl. a. slippa tynga administrationen med utbetalningar av små belopp. Flera remissinstanser har gjort invändningar mot detta. Jag delar dessa remissinstansers synpunkter i frågan. Enligt min mening bör det således inte införas någon gräns för dessa ersättningar. Även mindre kostnader bör betalas.

Ersättning utgår dock inte för åtgärder som föranletts av ägarens egen försumlighet. Hit hör främst ett eftersatt underhåll. Också otillåtna ingrepp, t. ex. demontering av skyddsrumsdörrar eller håltagning i skyddsrummets väggar, får ägaren rätta till på egen bekostnad. Annan försummelse kan bl. a. vara en olämplig fredsanvändning av skyddsrummet.

Enligt andra stycket bestäms ersättningen av länsstyrelsen: Den betalas ut när kommunen har godkänt de vidtagna åtgärderna.

65 §

Civildéforsvarsmyndigheten får besikta en anläggning eller byggnad för att ta reda på vilka åtgärder som har vidtagits eller bör vidtas där till skydd mot skada av fientlig verksamhet eller för att se om anläggningen eller byggnaden lämpligen kan användas för civilförsvaret.

Kommunen får besikta en anläggning eller byggnad för att ta reda på om skyddsrum bör anordnas eller förberedas inom anläggningen eller byggnaden eller för att kunna kontrollera skyddsrummen enligt 40 § 1 mom. e).

Genom en ändring i andra stycket har införts en regel som ger stöd för kommunens rätt att genomföra de besiktningar som den har att utföra enligt 40 § 1 mom. e).

83 §

Över beslut av civilförsvarschef eller polismyndighet i ärende, som avses i denna lag, må besvär anföras hos länsstyrelsen, om ej annat följer av 69 §. Talan mot kommunal myndighets beslut enligt 27 och 32 §§ föres hos länsstyrelsen genom besvär.

Mot länsstyrelses beslut om kostnadsfördelning enligt 49 eller 54 §, om ersättning enligt 53, 55a eller 56 § eller om föreläggande av vite vid underlåtenhet att fullgöra skyldighet enligt 15 § föres talan hos kammarrätten genom besvär. I samma ordning föres talan mot beslut, som länsstyrelse enligt denna lag eller med stöd därav utfärdade bestämmelser i särskilt fall meddelat om föreläggande, föreskrift, tillstånd eller godkännande i vad angår inrättande, utrustning, vård eller underhåll av eller andra åtgärder i fråga om skyddsrum, dock ej beslut enligt 31 §.

I övrigt föres talan mot länsstyrelses beslut enligt denna lag hos regeringen genom besvär, om ej annat följer av 69 §. Detsamma gäller i fråga om talan mot civilförsvarsstyrelsens beslut enligt lagen.

Talan må icke föras mot beslut, som meddelats enligt 19, 33a, 34, 35, 37 eller 58 §.

Under högsta civilförvarsberedskap så ock eljest när särskilda skäl äro därtill må myndighet, som meddelat beslut enligt denna lag, förordna att beslutet omedelbart skall lända till efterrättelse.

I 83 § civilförvarslagen finns besvärsmålsbestämmelser. I andra stycket föreskrivs bl. a. att talan mot länsstyrelsens beslut om ersättning enligt 53 eller 56 § förs hos kammarrätten. Detsamma bör gälla för beslut om ersättning enligt nya 55a §. I andra stycket föreskrivs också att talan mot länsstyrelsens beslut som meddelats om bl. a. föreläggande om värd och underhåll av skyddsrum skall föras hos kammarrätten. Detsamma bör gälla beslut som länsstyrelsen meddelat med stöd av 53 § 2 mom. om föreläggande att vidta åtgärder för att ge skyddsrummen en tillfredsställande skyddsförmåga. Ett tillägg om vad som nu sagts har förts in i andra stycket.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslaget till lag om ändring i civilförvarslagen (1960: 74).

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET PM nr 12/83
Enheten för civilt 1983-06-29
totalförsvaret (CT)
Björn Janson, rätts-
sekretariatet
Aage Frank, CT

Förslag om ändring i civilförsvarslagens (1960:74) bestämmelser om
besiktning och underhåll av skyddsrum

1. Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Holmqvist, fyra sakkunniga (Fö 1975:03) med uppdrag att lämna förslag till bestämmelser för övergång till ett ändrat system för skyddsrumbyggnad och finansiering av detta. De sakkunniga antog benämningen 1975 års skyddsrumsutredning. Det nya skyddsrumssystemet infördes i sin helhet den 1 juli 1979. I tilläggsdirektiv (Dir. 1980:1) i januari 1980 uppdrog regeringen åt utredningen bl.a. att överväga vilka åtgärder som i fredstid bör vidtas för att avhjälpa felaktigheter i befintliga skyddsrum och kommunernas medverkan vid besiktning m.m. i sådant syfte.

Utredningen har i promemorian (Ds Fö 1981:6) Besiktning, underhåll och förbättringar av skyddsrum betonat vikten av att befintliga skyddsrum underhålls så att de kan ge avsett skydd. För att säkerställa att skyddsrummen har avsedd skyddsförmåga och att de snabbt kan ställas i ordning från freds användning till användning i krig bör enligt utredningen alla skyddsrum underhållsbesiktigas regelbundet. Felaktigheter som upptäcks vid sådana besiktningar bör rättas till. Utredningen föreslår bl.a. att den provisoriskt anordnade verksamheten för besiktning av äldre skyddsrum överförs i en fast organisation och att vissa brister och felaktigheter i skyddsrummen, som inte kan hänföras till försumlighet hos ägaren, skall få avhjälpas med viss ersättning av statsmedel.

Regeringen överlämnade promemorian till 1978 års försvarskommitté att beaktas i kommitténs arbete. I sitt slutbetänkande (Ds Fö 1981:14) Totalförsvaret 1982/87 föreslog kommittén bl.a. att de bemyndiganden för skyddsrum som ges varje år bör ge utrymme för att kontrollera det äldre skyddsrumsbeståndet och vidta de åtgärder som behövs för att hålla det i stand.

Skyddsrumsutredningens förslag och försvarskommitténs slutbetänkande lades till grund för förslag till 1981/82 års riksmöte. I propositionen (prop. 1981/82:102 bil. 2 s. 249-256) anförde föredraganden, statsrådet Gustafsson, bl.a. följande: "1975 års skyddsrumsutredning har vidare föreslagit att alla skyddsrum skall kontrolleras regelbundet för att säkerställa att de har avsedd skyddsförmåga och att de snabbt kan ställas i ordning från fredsanvändning till användning i krig. Felaktigheter som upptäcks vid sådana kontroller bör rättas till. Utredningen föreslår att vissa brister och felaktigheter, som inte kan hänföras till försumlighet hos ägaren, skall få avhjälpas med viss ersättning av statsmedel. Jag ansluter mig i denna del till utredningens förslag. Däremot bör inte, som utredningen också föreslår, en särskild besiktningssorganisation om 25 besiktningsmän anställda hos civilförsvarsstyrelsen men placerade på 20 länsstyrelser tillskapas för ändamålet. I stället bör det vara möjligt att anlita de byggnadsinspektörer som finns i kommunerna, och som i dag har hand om slutbesiktning av nybyggda skyddsrum, för att även ta hand om kontrollen av det äldre skyddsrumsbeståndet". Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag.

För att kunna genomföra riksdagens beslut behöver vissa ändringar göras i civilförsvarslagen. I denna promemoria tas frågan om dessa ändringar upp.

2. Nuvarande ordning

Enligt 53 § 1 mom. civilförsvarslagen (1960:74, omtryckt 1975:712, ändrad senast 1983:334) är den som äger en anläggning eller byggnad som är försedd med skyddsrum skyldig att vårda och underhålla skyddsrummet och dess utrustning.

Enligt 40 § 1 mom. c) civilförsvarslagen åligger det kommunerna att inrätta och utrusta skyddsrum som anordnas i befintliga anläggningar eller byggnader utan samband med tillbyggnad eller på mark som är avsedd för gata, torg, park eller andra allmänna platser. Kommunen är enligt 40 § 1 mom. d) skyldig att vårda och underhålla dessa skyddsrum.

Länsstyrelsen skall enligt 9 § civilförsvarskungörelsen (1960:377, ändrad senast 1982:218) dels se till att statliga myndigheter, kommuner och enskilda fullgör sina skyldigheter beträffande civilförsvaret, dels genom inspektioner m.m. hålla sig underrättad om civilförsvarets till-

stånd och i anslutning härtill verka för att ett effektivt civilförsvar upprätthålls inom länet.

Verkställighetsföreskrifter om hur skyddsrum skall utföras och utrustas meddelas av civilförsvarsstyrelsen. Sedan år 1938 har sju olika samlingar av bestämmelser utgetts. Nu gällande bestämmelser benämns "Tekniska bestämmelser för skyddsrum - 1978 års upplaga (TB 78)".

Länsstyrelsen kan med stöd av 78 § civilförsvarslagen vid lämpligt vite förelägga ägare av anläggningar eller byggnader med skyddsrum att uppfylla sina skyldigheter enligt civilförsvarslagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen. Länsstyrelsen kan även i sådana fall ombesörja att föreskrivna åtgärder vidtas samt ta ut kostnader för detta av byggnadens ägare.

Försvarsenheterna vid vissa länsstyrelser utför sedan början på 1970-talet underhållsbesiktningar. Syftet med dessa är att fel och brister i skyddsrummen som beror på dålig vård och eftersatt underhåll skall bli tillrättade. Länsstyrelserna har inte själva några resurser för detta ändamål utan civilförsvarsstyrelsen har årligen ställt särskilda medel till länsstyrelsernas förfogande. Viss inspektionsverksamhet bedrivs också direkt av civilförsvarsstyrelsen. Denna verksamhet har endast berört ett fåtal skyddsrum per år och tjänat främst det syftet att ge styrelsen en allmän uppfattning om skyddsrumsbestandets beskaffenhet i landet som underlag för beslut om åtgärder som kan behöva vidtas i beredskapshöjande syfte.

3. Överväganden och förslag

Skyddsrummen innehåller många känsliga delar, t.ex. gummipackningar, avstängningsventiler för vatten och avlopp, fläktar, övertrycksventiler och stötvågsventiler, som måste fungera för att skyddsrummet skall ge avsett skydd. Ett olämpligt utnyttjande i fredstid kan också göra att det tar för lång tid att ställa skyddsrummet i ordning för användning i krig.

Det har länge stått klart att investeringarna i skyddsrum måste kompletteras med åtgärder för kontroll av att skyddsrummen behåller det avsedda skyddsvärdet. Frågan om underhållsbesiktning av skyddsrum har utan

påtagligt resultat behandlats i en rad olika sammanhang. I 1982 års försvarsbeslut läggs emellertid fast dels att det befintliga skyddsrumsbeståndet fortlöpande skall besiktigas, dels att de byggnadsinspektörer som finns i kommunerna bör kunna anlitas för att ta hand om denna besiktning, dels att vissa brister och felaktigheter i skyddsrummen, som inte kan hänföras till försummelse av ägaren, skall få avhjälpas med viss ersättning av statsmedel.

Ett skyddsrum anses felaktigt om det inte uppfyller de tekniska bestämmelser efter vilka det har byggts. Felaktigheterna kan ha många orsaker. Felen kan bero på otillfredsställande vård och underhåll, fel i projektering eller utförande, ingrepp som gjorts efter färdigställandet eller annan yttre påverkan.

Ett stort antal skyddsrum är i dag mellan 30 och 40 år gamla. Större kunskap eller ny teknik gör att man i dag ställer högre krav på skyddsförmågan i vissa avseenden än man gjorde i äldre tekniska bestämmelser.

Även till synes små defekter kan ha stor betydelse för skyddsrummets skyddande egenskaper. I ett skyddsrum som är behäftat med fel är risken att skadas eller dödas vid ett anfall naturligtvis större än i ett felfritt skyddsrum. I vissa fall ökar risken avsevärt. Skyddsrummet erbjuder då inte längre det skydd som avsågs när det byggdes.

När det gäller skyddsrum är de som nyttjar dem i fredstid ofta helt andra än de som kommer att använda dem under skyddsrumsdrift. Felaktigheter av betydelse för skyddsförmågan upptäcks alltså inte utan vidare. Det är dessutom endast ett fåtal personer som äger tillräckliga specialkunskaper för att avgöra om en anordning i ett skyddsrum är riktig eller felaktig. Om inte särskilda åtgärder vidtas upptäcks alltså brister sannolikt först i en beredskapssituation, då det i allmänhet är för sent att rätta till felet. Man kan inte heller utan vidare förutsätta att fastighetsägare avhjälpas kostnadskrävande fel utan anmaning. Går det för lång tid mellan besiktningstillfällena tenderar omfattningen av felaktigheterna att öka och i alltför hög grad nedsätta skyddsförmågan och därmed den beredskap som skyddsrummen är avsedda att utgöra. Det är också sannolikt att vissa fel blir besvärligare att rätta till om inte åtgärder vidtas i tid. Tillräckligt korta intervaller mellan besiktningarna bör även öka fastighetsägarnas intresse för skyddsrumsfrågor

och därmed deras förståelse för vikten av att vårda skyddsrummen. Det torde vara lämpligt att minst 10 % av skyddsrummen besiktigas årligen.

Den som äger anläggning eller byggnad i vilken skyddsrum anordnats är enligt 53 § civilförsvarslagen skyldig att vårda och underhålla skyddsrummet och dess utrustning. Ingrepp som förändrar skyddsrummets skyddsförmåga får inte göras. Enligt gällande tekniska bestämmelser för skyddsrum (TB 78) får man t.ex. inte

- ta upp hål i skyddsrummets begränsningsväggar
- göra ingrepp i bärande konstruktion, infästningsanordningar för skyddsrumsutrustning eller ventiler
- hantera eller förvara radioaktiv, giftig, brandfarlig eller explosiv vara eller sådan vara som ger bestående lukt eller ohälsosamt stoft.

Freds användning e.d. får inte heller hindra att skyddsrummet kan ställas i ordning inom 48 timmar.

Fel som beror på sådana ingrepp skall således rättas till av anläggningens eller byggnadens ägare på dennes bekostnad. Ägaren är också skyldig att ta bort eller förändra olämplig freds användning på egen bekostnad.

Det kan emellertid finnas fel som inte är att hänföra till bristande vård eller underhåll och som inte beror på försummelse från fastighetsägarens sida. Det är en svaghet i nuvarande lagstiftning att den inte anvisar några vägar att komma till rätta med den typen av fel.

En första förutsättning för att kunna lösa problemet är att det skapas möjligheter för civilförsvarsmyndigheterna att upptäcka bristerna. Det sker enklast genom att införa regler som ger civilförsvarsmyndigheterna rätt att besiktiga befintliga skyddsrum.

Det synes vara lämpligast att kommunerna åläggs skyldighet att utöva tillsyn över och besiktiga skyddsrum inom den egna kommunens område. För att genomföra detta krävs en lagregel. Den kan lämpligen tas in i civilförsvarslagen.

Kommunen bör få ersättning av statsmedel för sina kostnader för besiktningsverksamheten. Också rätten till ersättning bör slås fast i lagen.

Det får ankomma på civilförsvarsstyrelsen att meddela föreskrifter och anvisningar för besiktningsverksamheten samt att ange ekonomiska ramar för den.

Inom länet får länsstyrelsen svara för tillsynen och ha det övergripande ansvaret för besiktningsverksamheten. Länsstyrelserna bör också lämna riktlinjer för kommunernas verksamhet.

När det gäller möjligheterna att rätta till de fel och brister som upptäcks vid besiktningar erbjuder den nuvarande lagstiftningen två lösningar, som dock båda förutsätter medgivande av ägarna till de anläggningar och byggnader som rymmer skyddsrummen.

Den ena innebär att ett avtal träffas mellan civilförsvarsstyrelsen eller länsstyrelsen och anläggningens eller byggnadens ägare att denne utför de arbeten som behövs mot viss ersättning. Ansvaret för den fortsatta vården och underhållet förändras inte härigenom.

Den andra lösningen innebär att kommunen utför erforderliga åtgärder enligt 40 § 1 mom. c) civilförsvarslagen. En tillämpning av detta lagrum förutsätter emellertid att utrymmet i fråga först döms ut som skyddsrum. I och med att åtgärder vidtas så att utrymmet åter kan godkännas som skyddsrum övergår ansvaret för vården och underhållet på kommunen enligt 40 § 1 mom. d). Detta gäller även om anläggningens eller byggnadens ägare utför åtgärden i fråga enligt 54 § andra stycket civilförsvarslagen. Det är därför inte lämpligt att utnyttja denna möjlighet i andra byggnader än kommunens egna.

Ingendera lösningen är tillräckligt effektiv när det gäller att komma till rätta med de ganska omfattande brister som finns i det äldre skyddsrumsbeståndet. Andra vägar måste sökas och den som då ligger närmast till hands är att införa en skyldighet för ägaren av den anläggning eller byggnad i vilken skyddsrummet finns, att svara för förbättringarna av skyddsrummets skyddsförmåga. Några olägenheter med en sådan lösning finns inte under förutsättning att ägaren erhåller ersättning av staten för de åtgärder han tvingas vidta.

För att genomdriva en sådan skyldighet krävs lagbestämmelser som bör tas in i civilförsvarslagen.

I vad avser den närmare utformningen av de nödvändiga lagreglerna hänvisas till specialmotiveringen.

4 Specialmotivering

40 §

1 mom. Utöver de uppgifter som ankomma på kommun enligt 4 och 7 kap. åligger det kommun att

-
- e) genom återkommande besiktningar utöva tillsyn över de skyddsrum som finns i kommunen
-
-

I den nya punkten e) har tagits in den bestämmelse som behövs för att slå fast att kommunerna är skyldiga att besiktiga de skyddsrum som finns i kommunen.

I lagtexten anges inte hur ofta ett skyddsrum skall besiktigas. Den enda precisering som görs är att det skall vara återkommande besiktningar. Om ytterligare preciseringar behövs, bör sådana tas in i den organisationsplan som anges i 10 § civilförsvarslagen.

Att den enskilde är skyldig att tåla besiktningen följer av 65 § andra stycket.

42 §

För kostnad, som kommun fått vidkännas på grund av åtgärd enligt 40 § 1 mom. b), c) eller e) eller 54 § första stycket eller för vård och underhåll av de i 40 § 1 mom. c) nämnda anordningarna, äger kommunen erhålla ersättning av statsmedel, i den mån kostnaden kan anses skälig. Vid ersättningens bestämmande skall hänsyn i skälig utsträckning tagas till det värde som åtgärden kan ha för anläggningens eller byggnadens användning i fred.

Innan..... kommunen.

Ersättningen bestäms och utbetalas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

Kommunen har rätt att erhålla förskott i enlighet med de närmare föreskrifter som regeringen meddelar.

Tillägget av punkten e) till första stycket innebär att kommunen får rätt till ersättning av statsmedel för de kostnader som kommunen har för besiktningen av skyddsrum. Vilken myndighet som skall besluta om och betala ut ersättningen får bestämmas av regeringen med stöd av tredje stycket.

53 §

1 mom. Uppföres avses i 32 §.

2 mom. Den som äger anläggning eller byggnad, i vilken skyddsrum har anordnats, är skyldig att på föreläggande av kommunen vidta de åtgärder som är av betydelse för skyddsrummets skyddsförmåga. Härfor har han rätt att av statsmedel utfå ersättning enligt de grunder som anges i 55 a §.

3 mom. Skall ort eller plats ej längre utgöra skyddsrumsort, får regeringen eller myndighet, som regeringen bestämmer, förordna att där befintliga skyddsrum likväl skola utrustas, vårdas, underhållas och omfattas av åtgärder enligt 2 mom.

I ett nytt 2 mom. i paragrafen har tagits in en bestämmelse som ålägger ägaren av en anläggning eller byggnad som innehåller ett skyddsrum att vidta de förbättringsåtgärder som kommunen finner vara erforderliga. Åtgärderna skall vara av betydelse för skyddsrummet skyddsförmåga. Det innebär först och främst att åtgärderna skall syfta till att ge skyddsrummet den skyddsförmåga som krävdes vid tiden för skyddsrummets tillkomst. Åtgärderna kan dock gå längre och göra det möjligt att anpassa skyddsförmågan till de krav som gäller vid den tidpunkt då förbättringsåtgärderna vidtas.

Av 78 § följer att länsstyrelsen kan förelägga vite för att tvinga fram att ifrågavarande skyldighet fullgörs.

Förutvarande 2 mom. har flyttats till 3 mom. och kompletterats med en föreskrift som ger möjlighet att ålägga ägarna till fastigheter med skyddsrum på orter som inte längre är skyddsrumsorter att vidta sådana åtgärder som avses i 2 mom.

55a §

För skäliga kostnader enligt 53 § 2 mom. utgår ersättning till den del kostnaderna överstiger en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gäller det år då ersättningen betalas ut. Ersättning utgår dock inte för åtgärder som har föranletts av att ägaren eftersatt värden och underhållet av skyddsrummet, gjort otillåtna ingrepp i det eller på annat sätt varit försumlig.

Ersättningen bestäms av länsstyrelsen och betalas ut sedan kommunen godkänt åtgärderna.

I paragrafens första stycke slås fast att ägaren av en fastighet, i vilken ett skyddsrum har anordnats, har rätt till ersättning för åtgärder som han vidtar enligt 53 § 2 mom. Vissa begränsningar finns dock.

För det första får ägaren alltid själv stå för kostnaden upp till en tiondel av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Härigenom slipper man tynga administrationen med utbetalningar av små belopp. Vidare undviker man tvister om en åtgärd är en förbättring eller ett avhjälpande av brister i värden och underhållet. Många gånger är tillrättandet av mindre felaktigheter att hänföra till normalt underhåll.

Ersättning utgår inte heller för åtgärder som föranletts av ägarens egen försumlighet. Hit hör främst ett eftersatt underhåll. Också otillåtna ingrepp, t.ex. demontering av skyddsrumsdörrar eller håltagning i skyddsrummets väggar, får ägaren rätta till på egen bekostnad. Annan försummelse kan bl.a. vara en olämplig fredsanvändning av skyddsrummet.

Enligt andra stycket bestäms ersättningen av länsstyrelsen. Den betalas ut när kommunen har godkänt de vidtagna åtgärderna.

65 §

För utrönande ----- byggnaden.

För utrönande om och i vad mån skyddsrum bör anordnas eller förberedas inom anläggning eller byggnad eller för fullgörandet av tillsynen enligt 40 § 1 mom. e) har kommunen rätt att besiktiga anläggningen eller byggnaden.

Genom en ändring i andra stycket har införts en regel som ger stöd för kommunens rätt att genomföra de besiktningar som den har att utföra enligt 40 § 1 mom. e).

83 §

Över beslut av civilförsvarschef eller polismyndighet i ärende, som avses i denna lag, må besvär anföras hos länsstyrelsen, om ej annat följer av 69 §. Talan mot kommunal myndighets beslut enligt 27 och 32 §§ samt 53 § 2 mom. föres hos länsstyrelsen genom besvär.

Mot länsstyrelses beslut om kostnadsfördelning enligt 49 eller 54 §, om ersättning enligt 53, 55a eller 56 § eller om föreläggande av vite vid underlåtenhet att fullgöra skyldighet enligt 15 § föres talan hos kammarrätten genom besvär. I samma ordning föres talan mot beslut, som länsstyrelse enligt denna lag eller med stöd därav utfärdade bestämmelser i särskilt fall meddelat om föreläggande, föreskrift, tillstånd eller godkännande i vad angår inrättande, utrustning, vård eller underhåll av skyddsrum, dock ej beslut enligt 31 §.

I -----lagen.

Talan -----58 §.

Under -----efterrättelse.

I 83 § civilförsvarslagen finns besvärshörsbestämmelser. I första stycket föreskrivs bl.a. att talan mot kommunal myndighets beslut enligt 25 och 32 §§ förs hos länsstyrelsen. Beslut av kommunal myndighet enligt nya 53 § 2 mom. bör också kunna överklagas hos länsstyrelsen. Detta kräver ett tillägg i första stycket.

I 83 § andra stycket föreskrivs bl.a. att talan mot länsstyrelsens beslut om ersättning enligt 53 eller 56 § förs hos kammarrätten. Detsamma bör gälla för beslut om ersättning enligt nya 55a §.

5 LagförslagFörslag tillLag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74)

Härigenom föreskrivs i fråga om civilförsvarslagen (1960:74)¹
dels att nuvarande 53 § 2 mom. skall betecknas 53 § 3 mom.,
dels att 40 § 1 mom., 42 §, nya 53 § 3 mom., 65 och 83 §§ skall ha
nedan angivna lydelse,
dels att i lagen skall införas ett nytt moment, 53 § 2 mom., och en ny
paragraf, 55a § av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

40 §

1 mom.² Utöver de uppgifter som ankomma på kommun enligt 4 och 7 kap.
åligger det kommun att

a) genom sina myndigheter lämna länsstyrelsen och civilförsvarschefen
biträde i sådana frågor rörande civilförsvaret som hava samband med de
särskilda myndigheternas verksamhetsområden, varvid kommun bland annat
har att på därom gjord framställning tillhandahålla tillgängliga, för
civilförsvaret erforderliga byggnadsritningar, kartor och dylikt;

b) i enlighet med gällande organisationsplan inrätta och utrusta
ledningscentraler och andra skyddade uppehållsplatser för det allmänna
civilförsvaret samt vidtaga andra byggnadsanordningar ävensom reservan-
ordningar som äro avsedda uteslutande för brandförsvarets försörjning
med vatten så ock under civilförsvarsberedskap, i den omfattning civil-
försvarsstyrelsen eller efter dennas allmänna anvisningar länsstyrelsen
bestämmer, utföra ledningscentraler och andra skyddade uppehållsplatser
samt vidtaga andra byggnadstekniska åtgärder avseende det lokala civil-
försvaret, oaktat åtgärderna icke upptagits i organisationsplanen;

c) inrätta och utrusta skyddsrum som på grund av beslut enligt 27 §
skall anordnas i befintlig anläggning eller byggnad utan samband med
tillbyggnad eller på mark, som är avsedd för gata, torg, park eller
annan allmän plats, ävensom vidtaga förberedelser som avses i 22 §
andra stycket och, enligt vad regeringen eller myndighet som regeringen
utser därom förordnar, under civilförsvarsberedskap iordningställa
utrymmen som där avses till skyddsrum;

d) vårda och underhålla de under b) och c) omförmälda anordningarna;

¹Lagen omtryckt 1975:712.

²Förutvarande punkten e) upphävd genom 1969:63.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

e) genom återkommande besiktningar utöva tillsyn över de skyddsrum som finns i kommunen;

f) tillhandahålla lämpliga lokaler för civilförsvarets administration samt, i den mån skyldighet härutinnan icke åvilar ägare eller innehavare av anläggning eller byggnad, för förvaring av materiel och utrustning för civilförsvaret ävensom för utbildningsverksamheten inom civilförsvaret;

g) svara för avlöning och annan ersättning till personal, vars tjänstgöring i civilförsvaret enligt 20 § skall anses fullgjord i kommunal anställning;

h) under civilförsvarsberedskap samt vid utbildning och övning, i den omfattning organisationsplanen anger, till allmänna civilförsvarets förfogande ställa kommunen tillhörig materiel och annan egendom; samt

i) å trafikled eller annan allmän plats där kommunen ansvarar för gatu- eller vägbelysning, vidtaga erforderliga anordningar för den vägledande belysning, som enligt organisationsplanen skall finnas där under mörkläggning.

42 §³

För kostnad, som kommun fått vidkännas på grund av åtgärd enligt 40 § 1 mom. b) eller c) eller 54 § första stycket eller för vård och underhåll av de i 40 § 1 mom. c) nämnda anordningarna, äger kommunen erhålla ersättning av statsmedel, i den mån kostnaden kan anses skälig. Vid ersättningens bestämmande skall hänsyn i skälig utsträckning tagas till det värde som åtgärden kan ha för anläggningen eller byggnadens användning i fred.

För kostnad, som kommun fått vidkännas på grund av åtgärd enligt 40 § 1 mom b), c) eller e) eller 54 § första stycket eller för vård och underhåll av de i 40 § 1 mom. c) nämnda anordningarna, äger kommunen erhålla ersättning av statsmedel, i den mån kostnaden kan anses skälig. Vid ersättningens bestämmande skall hänsyn i skälig utsträckning tagas till det värde som åtgärden kan ha för anläggningen eller byggnadens användning i fred.

³ Senaste lydelse 1983:334.

Nuvarande lydelse

Innan medel finns tillgängliga för beräknad ersättning får skyldighet för kommun att vidtaga åtgärd enligt 40 § 1 mom. b) eller c) ej göras gällande mot kommunen.

Ersättningen bestäms av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

Kommunen har rätt att erhålla förskott på ersättningen i enlighet med de närmare föreskrifter som regeringen meddelar.

53 §

2 mom. Skall ort eller plats ej längre utgöra skyddsrumsort, må regeringen eller myndighet, som regeringen bestämmer, förordna, att där befintliga skyddsrum likväl skola utrustas, vårdas och underhållas.

55a §

Föreslagen lydelse

Ersättningen bestäms och utbetalas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

2 mom. Den som äger anläggning eller byggnad, i vilken skyddsrum har anordnats, är skyldig att på föreläggande av kommunen vidta de åtgärder som är av betydelse för skyddsrummets skyddsförmåga. Härfor har han rätt att av statsmedel utfå ersättning enligt de grunder som anges i 55a §.

3 mom. Skall ort eller plats ej längre utgöra skyddsrumsort, får regeringen eller myndighet, som regeringen bestämmer, förordna, att där befintliga skyddsrum likväl skola utrustas, vårdas, underhållas och omfattas av åtgärder enligt 2 mom.

För skäligen kostnader enligt 53 § 2 mom. utgår ersättning till den del kostnaderna överstiger en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381)

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

om allmän försäkring som gäller
det år då ersättningen betalas
ut. Ersättning utgår dock inte
för åtgärder som har föranletts
av att ägaren eftersatt vården
och underhållet av skyddsrummet,
gjort otillåtna ingrepp i det
eller på annat sätt varit för-
sumlig.

Ersättningen bestäms av läns-
styrelsen och betalas ut sedan
kommunen godkänt åtgärderna.

65 §

För utrönande av vilka åtgärder som vidtagits eller böra vidtagas inom eller vid anläggning eller byggnad för bevakning, som ankommer på civilförsvaret, eller eljest till skydd mot skada av fientlig verksamhet, så ock i vad mån anläggningen eller byggnaden lämpligen kan användas för civilförsvaret äger civilförsvarsmyndighet besiktiga anläggningen eller byggnaden.

För utrönande om och i vad mån skyddsrum bör anordnas eller förberedas inom anläggning eller byggnad äger kommunen besiktiga anläggningen eller byggnaden.

För utrönande om och i vad mån skyddsrum bör anordnas eller förberedas inom anläggning eller byggnad eller för fullgörandet av tillsynen enligt 40 § 1 mom. e) har kommunen rätt besikta anläggningen eller byggnaden.

83 §⁴

Över beslut av civilförsvarschef eller polismyndighet i ärende, som avses i denna lag, må besvär anföras hos länsstyrelsen, om ej annat följer av 69 §. Talan mot kommunal

Över beslut av civilförsvarschef eller polismyndighet i ärende, som avses i denna lag, må besvär anföras hos länsstyrelsen, om ej annat följer av 69 §. Talan mot

⁴ Senaste lydelse 1983:334.

Nuvarande lydelse

myndighets beslut enligt 27 och 32 §§ föres hos länsstyrelsen genom besvär.

Mot länsstyrelses beslut om kostnadsfördelning enligt 49 eller 54 \$, om ersättning enligt 53 eller 56 §§ eller om föreläggande av vite vid underlåtenhet att fullgöra skyldighet enligt 15 \$ föres talan hos kammarrätten genom besvär. I samma ordning föres talan mot beslut, som länsstyrelse enligt denna lag eller med stöd därav utfärdade bestämmelser i särskilt fall meddelat om föreläggande, föreskrift, tillstånd eller godkännande i vad angår inrättande, utrustning, vård eller underhåll av skyddsrum, dock ej beslut enligt 31 \$.

I övrigt föres talan mot länsstyrelses beslut enligt denna lag hos regeringen genom besvär, om ej annat följer av 69 \$. Detsamma gäller i fråga om talan mot civilförsvarsstyrelsens beslut enligt lagen.

Talan må icke föras mot beslut, som meddelats enligt 19, 33a, 34, 35, 37 eller 58 \$.

Under högsta civilförsvarsberedskap så ock eljest när särskilda skäl äro därtill må myndighet, som meddelat beslut enligt denna lag, förordna att beslutet omedelbart skall lända till efterrättelse.

Föreslagen lydelse

kommunal myndighets beslut enligt 27 och 32 §§ samt 53 § 2 mom. föres hos länsstyrelsen genom besvär.

Mot länsstyrelses beslut om kostnadsfördelning enligt 47 eller 54 \$, om ersättning enligt 53, 55a eller 56 §§ eller om föreläggande av vite vid underlåtenhet att fullgöra skyldighet enligt 15 \$ föres talan hos kammarrätten genom besvär. I samma ordning föres talan mot beslut, som länsstyrelse enligt denna lag eller med stöd därav utfärdade bestämmelser i särskilt fall meddelat om föreläggande, föreskrift, tillstånd eller godkännande i vad angår inrättande, utrustning, vård eller underhåll av skyddsrum, dock ej beslut enligt 31 \$.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

Sammanställning av remissyttrandena

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av hovrätten för Övre Norrland, civilförsvarsstyrelsen, försvarets rationaliseringsinstitut, bostadsstyrelsen, statens planverk, riksrevisionsverket, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Jönköpings, Malmöhus, Västmanlands, Kopparbergs och Västerbottens län, Svenska kommunförbundet, Byggförbundet, Hyresgästernas Riksförbund, Svenska Byggnadsentreprenörföreningen, Sveriges Fastighetsägareförbund, Svenska Riksbyggen och Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag.

1 Allmänt

De förslag som lämnas i promemorian får i sina huvuddrag ett positivt mottagande av remissinstanserna. *Riksrevisionsverket*, *bostadsstyrelsen*, *länsstyrelsen i Södermanlands län*, *Hyresgästernas Riksförbund*, *Byggförbundet* och *Svenska Byggnadsentreprenörföreningen*, har tillstyrkt förslagen utan erinran. Övriga remissmyndigheter har också tillstyrkt förslagen men de har haft vissa invändningar mot och synpunkter på delar av förslagen.

Enligt *civilförsvarsstyrelsen* krävs regler med högre detaljeringsgrad för att bl.a. kommunerna skall kunna fullgöra sina åligganden. Styrelsen anser att det i lagen bör föras in en bestämmelse om att regeringen eller myndighet som regeringen utser bemyndigas att utfärda närmare eller ytterligare föreskrifter och allmänna råd till de föreslagna bestämmelserna i lagen.

Hovrätten för Övre Norrland anser att den föreslagna lagregleringen är rimlig och på ett naturligt sätt kompletterar nuvarande bestämmelser om besiktning och underhåll av skyddsrum. Samtidigt framhåller hovrätten det angelägna i att i sin helhet se över civilförsvarslagstiftningen som tillkommit i skilda sammanhang och vid olika tidpunkter och är svåröverskådlig.

2 Besiktning

Civilförsvarsstyrelsen anser att de föreslagna ändringarna i civilförsvarslagen utgör en god grund för en ändamålsenlig besiktningsverksamhet. Styrelsen framhåller att det är viktigt att övergången till det nya systemet för underhållsbesiktning m. m. av skyddsrum görs på ett smidigt sätt så att de besiktningsmän som nu finns vid länsstyrelserna kan biträda och stödja kommunerna med sin kunskap och sina erfarenheter under en övergångs-

tid. Även därefter krävs enligt styrelsen personella resurser vid länsstyrelserna bl. a. för kontinuerlig tillsyn av verksamheten, tolkning och rådgivning i tekniska frågor i samband med besiktningar och då åtgärder genomförs för att förbättra skyddsrummens skyddsförmåga, för att fatta beslut i ersättningsfrågor och för att handlägga besvärssärenden. Liknande synpunkter framförs av *länsstyrelsen i Stockholms län*.

Försvarets rationaliseringsinstitut sätter i fråga om kommunernas tillsyns- och besiktningsskyldighet bör omfatta även skyddsrum i militära fredsetablissemang. Tillsyn, besiktning och underhåll av dessa skyddsrum är f. n. en liten, integrerad del i de uppgifter som fullgörs vid förvaltningen av fastigheterna. Myndigheterna har tillgång till personal med kompetens för underhåll m. m. av befästningar. Institutet bedömer att om kommunernas besiktningsskyldighet även kommer att omfatta skyddsrum vid militära myndigheter så kommer besparingarna vid varje enskild sådan myndighet att bli marginella och svåra att tillgodogöra sig. Om däremot de militära etablissemangen undantas från kommunernas tillsyns- och besiktningsskyldighet så bör detta medföra att planering och genomförande av byggnadsinspektörernas tillkommande verksamhet underlättas och att kostnaderna för staten blir lägre.

Försvarets rationaliseringsinstitut förordar också att periodiciteten för besiktning av skyddsrum regleras i lagen för att därigenom förebygga en okontrollerbar utveckling av kostnaderna för besiktningsverksamheten. Också *länsstyrelsen i Jönköpings län* anser att en fastställd tidsintervall för besiktningarna bör införas i civilförsvarslagen.

Statens planverk framhåller att det behövs en förbättrad samordning mellan bl. a. civilförsvarslagen och byggnadslagstiftningen så att byggbestämmelser kan mönstras ut ur olika specialförfattningar och i stället samordnas genom att meddelas i anslutning till byggnadslagstiftningen. Den nu föreslagna arbetsuppgiften för byggnadsnämnden ligger i linje med denna inställning genom att ansvaret för ytterligare en byggnadsteknisk fråga på det lokala planet tillförs nämnden. Planverket har inget att erinra mot förslaget men framhåller att det är angeläget att den föreslagna ersättningen till kommunerna utnyttjas till att förstärka byggnadsnämndernas resurser.

Länsstyrelsen i Jönköpings län framhåller betydelsen av att föreskrifter och anvisningar för besiktningsverksamheten lämnas i god tid före det att verksamheten förs över till kommunerna, att de blivande besiktningsmännen i kommunerna ges utbildning och att en samordning av register, kvarterskartor och övrig dokumentation kommer till stånd mellan civilförsvarsstyrelsen, länsstyrelserna och kommunerna.

Länsstyrelsen i Västmanlands län argumenterar för att riksdagens beslut om att föra över besiktningsverksamheten till kommunerna borde ändras så att länsstyrelserna i stället får ta hand om denna verksamhet.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län framhåller vikten av att de framtida

besiktningsmännen ges en god utbildning för att därigenom få en garanti för att skyddsrummen även i fortsättningen besiktas på ett sätt som är likvärdigt med det som sker nu.

Länsstyrelsen i Västerbottens län anser att det är viktigt att civilförsvarsstyrelsens och länsstyrelsernas riktlinjer för besiktningsverksamheten utformas så att man får enkla och smidiga villkor för ersättning till kommunerna för utförda besiktningar.

Svenska kommunförbundet anför att frågan om att använda byggnadsinspektörerna för kontroll av det äldre skyddsrumsbeståndet innehåller från kommunal synpunkt viktiga aspekter. Å ena sidan utgör den kommunala anknytningen till civilförsvarsverksamheten ett värde i sig. Å andra sidan är den nuvarande byggnadsinspektörsorganisationen vare sig kompetens- eller volymmässigt dimensionerad för att ta hand om besiktningsverksamheten. Kommunal besiktning av äldre skyddsrum ställer krav på dels insatser för utbildning av inspektörerna, dels flexibla regler för ersättning till kommunerna för utförda tjänster. Kommunförbundet framhåller att förutsättningarna för kommunerna att åta sig besiktningsverksamheten är högst varierande och att några schablonmässiga ersättningsregler därför inte kan komma i fråga. Kommunförbundet anser att den enda rimliga ersättningsprincipen är att ge varje kommun full täckning för en redovisad självkostnad.

Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO) tillstyrker de i promemorian föreslagna ändringarna i civilförsvarslagen och anser att det ligger i linje med övriga intentioner på bostadsförsörjningsområdet att kommunerna, som i detta sammanhang har ett övergripande planeringsansvar, tar över tillsynsansvaret över befintliga skyddsrum. SABO förutsätter att sådana utbildningsinsatser görs att den i promemorian redovisade bristen på kompetens hos kommunerna på detta område elimineras.

3 Åtgärder för skyddsrummens skyddsförmåga

Hovrätten för Övre Norrland konstaterar att i 55a § förs in en ny princip för att bestämma ersättning av statsmedel på det sättet att fastighetsägaren alltid själv skall ta på sig den del av kostnaden som svarar mot en tiondel av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring, dvs. för närvarande omkring 1 900 kr. Hovrätten anser det vara principiellt betänkligt att nu föra in en sådan ny regel för att i statsfinansernas intresse begränsa skälig ersättning till fastighetsägarna för åtgärder som staten hittills har ansetts skola svara för fullt ut. Hovrätten anser det dessutom vara optimistiskt att vänta sig administrativa förenklingar i detta sammanhang. Vidare anser hovrätten att det borde vara minst lika angeläget att betala full ersättning för värdefulla men förhållandevis billiga höjningar av de befintliga skyddsrummens kvalitet som att utge ersättningar för byggande av nya och

betydligt dyrbarare skyddsrum. Frågan bör enligt hovrättens mening övervägas ytterligare. Liknande synpunkter framförs av *länsstyrelserna i Stockholms och Västerbottens län, Sveriges Fastighetsägareförbund och Svenska Riksbyggen*.

Hovrätten för Övre Norrland är vidare tveksam till förslaget att det förutvarande 2 mom. i 53 § civilförsvarslagen flyttas till 3 mom. och kompletteras med en föreskrift, som ger möjlighet att ålägga ägarna till fastigheter med skyddsrum på orter, som inte längre är skyddsrumsorter, att inte bara – som nu – utrusta, vårda och underhålla skyddsrummen utan att också vidta de åtgärder som är av betydelse för skyddsrummets skyddsförmåga, dvs. inte enbart vid tiden för skyddsrummets tillkomst utan dessutom vid den tidpunkt då förbättringsåtgärden skall vidtas. Hovrätten framhåller att det givetvis kan finnas goda skäl för att hålla skyddsrummen i gott skick även när orten inte längre bedöms bli särskilt utsatt för stridshandlingar eller hot om skadegörelse. Däremot vill hovrätten sätta i fråga om det inte är att gå för långt att för dessa äldre skyddsrum i sådana orter kräva en anpassning till senare uppställda och sannolikt betydligt mera långtgående skyddskrav. Såväl statsmedel som fastighetsägarens "självrisk" enligt den föreslagna nya 55a § borde i första hand användas för att se till att skyddsrummen i skyddsrumsorterna behåller sin förmåga att ge befolkningen det avsedda skyddet.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser att det är viktigt att fastighetsägare som har ännu inte färdigställda s. k. dispensskyddsrum ges möjlighet till ersättning för att färdigställa dessa skyddsrum. Denna grupp av skyddsrum bör enligt länsstyrelsens mening inordnas i ersättningssystemet på samma sätt som liknande skyddsrum i f. d. innerområden där det tidigare har gjorts undantag från skyddsrumsbbyggnadsplikt.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län framhåller att det är besiktningsmannen som bäst känner till vilka åtgärder som vidtagits. Därmed kan han bedöma skäligheten i fastighetsägarens anspråk. Den byggnadsinspektör som utfört kontrollen bör därför bestämma hur stor ersättningen skall vara. Länsstyrelsens beslut blir formellt och helt grundat på uppgifter från besiktningsmannen. Denne kommer att ha huvudansvaret för ersättningens storlek.

4 Övrigt

Länsstyrelsen i Stockholms län konstaterar att enligt förslaget i promemorian skall 53 § förses med ett nytt 2 mom. där en bestämmelse tas in som ålägger ägaren av en anläggning eller byggnad att på föreläggande av kommunen vidta de åtgärder som är av betydelse för skyddsrummets skyddsförmåga. Enligt 78 § kan länsstyrelsen förelägga vite för att tvinga ägaren att fullgöra sin skyldighet. Innan vite föreläggs måste länsstyrelsen

göra en besiktning av skyddsrummet. Förslaget till ändring av civilförsvarslagen kommer därför att innebära en ökad arbetsbelastning för länsstyrelsens försvarsenhet eftersom extratjänsterna på länsstyrelsen som besiktningsmän av befintliga skyddsrum sannolikt kommer att försvinna. Länsstyrelsen i Stockholms län anser att det är önskvärt att det i byggnadsstadgan förs in en möjlighet för kommun att förelägga ägare av anläggning eller byggnad med skyddsrum vite. Därigenom skulle den administrativa delen av underhållsbesiktningsverksamheten förenklas.

Svenska kommunförbundet anser att det inte är självklart att civilförsvarsstyrelsen skall meddela föreskrifter för besiktningsverksamheten. Mycket talar i stället för att den myndighet som har det övergripande ansvaret för plan- och byggfrågor, dvs. statens planverk, även skall ha huvudansvaret för att utfärda allmänna råd inom detta område. Därmed skulle viss analogi nås med verksamheter inom övriga kommunala områden, dvs. att den som har det övergripande myndighetsansvaret för fredstida verksamhet även bör svara för beredskapsfrågor. Under alla förhållanden förutsätter kommunförbundet att samråd sker i behövlig omfattning mellan berörda myndigheter.

Också *Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag* (SABO) kommenterar promemorians förslag om att civilförsvarsstyrelsen skall meddela föreskrifter och anvisningar för besiktningsverksamhet m. m. Enligt SABO: s mening skulle den positiva effekt som nås genom att kommunerna tar över tillsynsansvaret för skyddsrummen och att denna verksamhet därmed integreras i bostadsförsörjningsplaneringen ytterligare förstärkas om det fick ankomma på statens planverk att utfärda föreskrifter och anvisningar. Under alla omständigheter förutsätter även SABO att ett ingående samrådsförfarande sker mellan berörda centrala myndigheter.

Svenska Riksbyggen föreslår att ansvaret för skyddsrumsutrustningen helt förs över till kommunerna. Ansvaret att förvara och kontrollera skyddsrumsutrustningen, som i dag åvilar fastighetsägaren, kräver särskilda insatser t. ex. i form av ökad bevakning.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1984-01-16

Närvarande: f.d. justitierådet Petré, justitierådet Rydin, regeringsrådet Voss.

Enligt lagrådet den 11 november 1983 tillhandakommet utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 3 november 1983 har regeringen på hemställan av statsrådet och chefen för försvarsdepartementet Thunborg beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74).

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Björn Jansson.

Förslaget föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

40 §

Av 53 § 2 mom. och 55 a § i förslaget framgår, att ägaren av en anläggning eller byggnad med skyddsrum är berättigad till ersättning av statsmedel för av honom efter anmodan vidtagen åtgärd för att ge skyddsrummet en tillfredsställande skyddsförmåga utom för det fall att åtgärden föranletts av att ägaren eftersatt vården av skyddsrummet eller eljest varit försumlig. Vidare framgår av 42 § i förslaget att kommun för kostnad, som den fått vidkännas för kontroll av skyddsrummens i kommunen skyddsförmåga och för övervakning av att fel och brister åtgärdas, är berättigad till ersättning av statsmedel. Mot bakgrund härav får det anses med erforderlig tydlighet framgå att det i 1 mom. av förevarande paragraf under e) upptagna uttrycket "tillgängliga medel" avser de statsmedel som ställts till förfogande för angivna ändamål beträffande skyddsrum i kommunen. Vidare får det anses klart att den genom hänvisningen till tillgängliga medel uppdragna begränsningen avser såväl kommunens kontroll- och övervakningsverksamhet som de förbättringsåtgärder som ägaren har att vidtaga och för vilka han är berättigad till ersättning av statsmedel.

53 §

I lagrummets 1 mom. första stycket stadgas efter lagändring 1975 skyldighet för ägaren till nyuppförd anläggning eller byggnad att inrätta och utrusta skyddsrum. Med ny anläggning eller byggnad torde förstås sådan som har uppförts efter lagändringen. Det föreslagna nya 2 mom. gäller i fråga om anläggning eller byggnad, i vilken skyddsrum har anordnats enligt 1 mom. första stycket. Skyldigheten att efter anmodan vidta de åtgärder som behövs för att ge skyddsrummet en tillfredsställande skyddsförmåga kommer således att avse endast skyddsrum som har uppförts efter berörda lagändring. Om avsikten är att skyldigheten skall gälla även i fråga om äldre skyddsrum bör hänvisningen till 1 mom. första stycket utgå.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-02-02

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Boström, Bodström, Gradin, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Thunborg

Proposition om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74)

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74).

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagrådet har framfört vissa synpunkter på den föreslagna 40 § civilförsvarslagen. Lagrådet anser därvid att uttrycket "tillgängliga medel" med hänsyn till innehållet i 53 § 2 mom. och 55a § i förslaget med erforderlig tydlighet avser de statsmedel som ställs till förfogande för angivna ändamål beträffande skyddsrum i kommunen. Vidare får det enligt lagrådet anses klart att den genom hänvisningen till tillgängliga medel uppdragna begränsningen avser såväl kommunens kontroll- och övervakningsverksamhet som de förbättringsåtgärder som ägaren har att vidta och för vilka han är berättigad till ersättning av statsmedel.

Jag instämmer i vad lagrådet anfört och anser inte att det behövs något ytterligare förtydligande på denna punkt.

I fråga om den föreslagna 53 § 2 mom. civilförsvarslagen har lagrådet – med hänvisning till utformningen av 1 mom. första stycket i samma paragraf – anfört att skyldigheten att efter anmodan vidta de åtgärder som behövs för att ge skyddsrummet en tillfredsställande skyddsförmåga endast kommer att avse skyddsrum som har uppförts efter 1975 års ändringar i civilförsvarslagen. Om avsikten är att skyldigheten skall gälla även i fråga om äldre skyddsrum bör enligt lagrådet hänvisningen till 1 mom. första stycket i det föreslagna nya 2 mom. utgå.

Som framgår av den allmänna motiveringen i lagrådsremissen är avsikten med den nya bestämmelsen att skyldigheten för ägaren att vidta åtgärder för skyddsrummets skyddsförmåga skall omfatta alla äldre skyddsrum,

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 3 november 1983.

dvs. även sådana som har anordnats före 1960 års lag. Jag godtar därför lagrådets förslag att hänvisningen till 1 mom. första stycket tas bort.

Lagförslaget i övrigt har lämnats utan erinran av lagrådet.

Jag vill också i detta sammanhang behandla frågan om besiktningsmännen vid länsstyrelserna. F. n. finns ett tjugotal besiktningsmän vid länsstyrelserna för besiktning av skyddsrum. Deras verksamhet betalas av medel som civilförvarsstyrelsen ställer till länsstyrelsernas förfogande. Omfattningen av verksamheten prövas i det årliga budgetarbetet. När kommunerna tar över besiktningsverksamheten måste nuvarande besiktningsorganisation vid länsstyrelserna avvecklas. Civilförvarsstyrelsen har i sitt remissvar över den promemoria (bil. 1) som legat till grund för lagförslaget bl. a. anfört (se bil. 2, avsnitt 2) att det är viktigt att övergången till det nya systemet för underhållsbesiktning m.m av skyddsrummen görs på ett smidigt sätt så att de besiktningsmän som nu finns vid länsstyrelserna kan biträda och stödja kommunerna med sin kunskap och sina erfarenheter under en övergångstid. Enligt styrelsen krävs även därefter personella resurser vid länsstyrelserna bl. a. för kontinuerlig tillsyn av verksamheten, för tolkning och rådgivning i tekniska frågor i samband med besiktningar och genomförandet av åtgärder för förbättringar av skyddsrummens skyddsförmåga samt för handläggning av ersättningsfrågor och besvärshandelen. Liknande synpunkter har framförts av länsstyrelsen i Stockholms län.

Jag delar i huvudsak nämnda remissinstansers synpunkter i frågan. Enligt min mening bör övergången göras så smidig som möjligt. Besiktningsmännen vid länsstyrelserna bör således övergångsvis vara kvar med de uppgifter som civilförvarsstyrelsen tagit upp i sitt remissvar. Det får ankomma på civilförvarsstyrelsen att ange i vilken takt verksamheten bör avvecklas. Enligt min mening bör dock verksamheten inte fortgå under alltför lång tid. För budgetåret 1984/85 medger de medel som i budgetpropositionen har begärts för ändamålet att det nuvarande antalet besiktningsmän behålls.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta det av lagrådet granskade förslaget med vidtagna ändringar.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

